

LA MALEDICCIÓ DEL FARAÓ

Escrit per:

Cristina Junyent

Fundació Ciència en Societat

:: articles ::

© Composició i fotomuntatge de Jesús Planagumá

Tomba de Tutankamon al seu emplaçament original

George E.S.M. Herbert, comte de Carnarvon, morí de manera inexplicable el 6 d'abril de 1923 al Caire. Presentava un estrany quadre de fatiga, amb mal de cap, insuficiència respiratòria i adenopaties diverses d'ençà que una sobtada pneumònia bilateral l'obligà a abandonar l'excavació de la tomba de Tutankamon, pocs dies després d'aquell emocionant 17 de febrer de 1923, data en què fou desclosa la intacta cambra mortuòria del faraó. Altres personatges que participaren en l'obertura de la tomba també moriren poc després, afectats de malalties no aclarides. Inevitablement es consolidà la creença que havien estat víctimes d'una venjança d'ultratomba: com explicar, sinó, semblant coincidència?

Howard Carter (esquerra) i Lord Carnarvon fotografiats el 18 de Febrer del 1923.

La tomba de Tutankamon no fou la primera a ser oberta. Al contrari: més aviat era l'única que encara no ho havia estat. De la sistemàtica profanació de totes les altres ja no quedava ni el record i per això fou la que concentrà totes les fantasies. Al capdavant, les morts inexplicables de lord Carnarvon, mecenes de l'arqueòleg Howard Carter, que havia descobert la tomba intacta l'any 1922, i dels altres egipcòlegs que l'havien visitada eren un fet sense retop.

De fet, des de temps ancestrals una de les activitats més ben remunerades a Egipte era la de saquejador de tombes. Per aquesta raó els arquitectes funeraris dels faraons de l'Imperi Nou abandonaren la idea d'aixecar sepulcres monumentals i es decantaren per fer-los hipogeus. Així nasqué la Vall dels Reis, en un intent de camuflar les tombes i, sobre tot, les seves entrades. Res a fer: els arqueòlegs moderns van trobar poques restes de valor a les tombes subterrànies de la Vall dels Reis,

perquè gairebé totes havien estat profanades i saquejades.

Sembla que les indicacions de membres corruptes del sacerdoci imperial facilitaven la tasca dels professionals del saqueig. La perversió era tan estesa que sorgiren moviments per tal de protegir, si més no, els cossos embalsamats dels "déus encarnats": així, hom arriba a trobar pietosament aplegades en una sola tomba les mòmies de fins a quaranta faraons!

En tot cas, la tomba de Tutankamon restà pràcticament intacta perquè el jove faraó fou enterrat precipitadament en un hipogeu improvisat (morí als 18 anys, probablement assassinat) sobre el qual, pocs anys després, es construïren les cabanes dels obrers que treballaren en la preparació de la tomba de Ramsès VI. Tutankamon veié d'aquesta manera

inviolada la seva tomba hipogea, plena de riqueses, però els esperits supersticiosos atribuïren la preservació a una maledicció faraònica: les morts dels excavadors de la tomba bé semblaven confirmar-ho...

Pel novembre del 1955, a Sud-àfrica, l'epidemiòleg britànic Geoffrey Dean

va atendre un membre del servei geològic de Rhodèsia (avui Zimbabwe), que estudiava la possibilitat d'emprar com a adob els grans dipòsits de guano dels ratpenats cavernícoles. Cinc setmanes abans havia entrat en unes coves de la reserva natural d'Urungwe i de llavors ençà havia desenvolupat un greu quadre clínic de pneumònia bilateral. Dos dies

després fou ingressat, i el coronel Alexis Surgey exposà al doctor Dean la misteriosa mort, trenta anys abans, de dos dels seus ajudants que havien desafiat una 'm'tagati, maledicció que queia sobre qualsevol persona que entrés a les coves sense ser njanga és a dir, bruixot (o aprenent). El ritu d'iniciació dels aspirants a bruixot consistia precisament a entrar

a les coves i passar-hi un cert temps. Molts aspirants morien misteriosament, però als sobrevivents se'ls reconeixien poders màgics i capacitat de curació. I era provat que mai més no emmalaltien per causa de la 'm'tagati.

En el seu treball de recerca sobre aquests fets sorprenents, Dean també obtingué

informació de la desgràcia soferta per alguns membres d'una malastrugada organització espeleològica del Transvaal: alguns exploradors havien mort a causa d'una misteriosa malaltia que cursava com una pneumònia i que fou anomenada "mal de les coves" pel metge que la diagnosticà. Altrament, havia estat descrita una malança semblant entre es-

Màscara funerària de Tutankamon

peleòlegs d'Arkansas i de Veneçuela. Què tenien en comú tots aquests casos de pneumònia, inclosos els relacionats amb la famosa maledicció de Tutankamon? Era evident, però ningú no hi havia caigut: piles d'excrements de ratpenats.

Tant a les coves com a la tomba de Tutankamon, després d'haver estat

oberta, era freqüent la presència de ratpenats i, sobretot, de munts dels seus excrements. Durant segles, la tomba del faraó havia romàs closa gairebé hermèticament per una porta de pedra, però des del novembre del 1922 en què se'n començà l'excavació fins a l'abril de l'any següent la pedra fou substituïda per una reixa que impedia el pas

dels lladres, però no pas el dels ratpenats. La tomba oberta de Tutankamon, doncs, féu d'aixopluc per als muricecs irreverents. Una cava amb excrements de quiròpter, com les sud-africanes, nord-americanes o veneçolanes.

Però aquesta constatació no fa més que traslladar el misteri del domini faraònic

a l'escatològic. L'explicació autèntica és encara una altra. Passa que sobre el guano sec de ratpenat creix un fong oportunista, les espores del qual són les vertaderes causants de les misterioses pneumònies: l'*Histoplasma capsulatum*. Aquest fong, propi sobretot de països càlids, creix sobre sols polsosos on hi ha excrements de gallines, coloms, estornells o ratpenats. La malaltia, la histoplasmosi, es contreu espontàniament per inhalació de pols que contingui espores del fong i cursa en forma de pneumònies d'instauració subtil, però potencialment letals; a través del torrent circulatori pot instal·lar-se també al fetge, a la melsa o a les glàndules adrenals, on causa trastorns funcionals i metabòlics. La malaltia es manifesta en tos, dolor toràcic, insuficiència respiratòria, tremolors i fatiga,

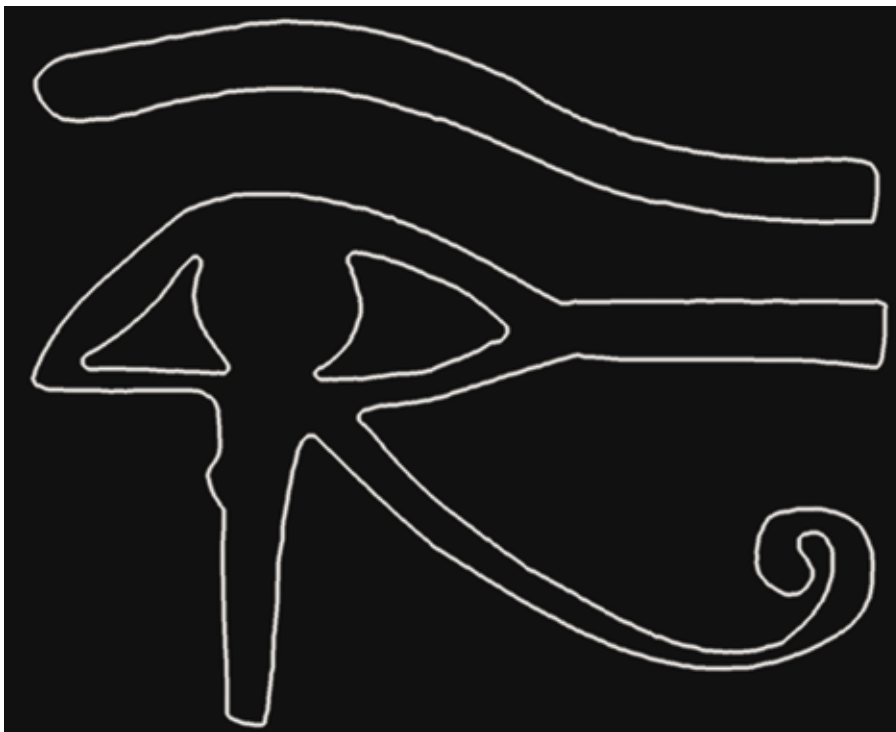
és a dir la misteriosa simptomatologia que acompanyà lord Carnarvon fins a la mort. En la seva forma més lleu, i també més freqüent, la histoplasmosi és benigna i immunitza el malalt, tal com comprovaren els aprenents de njanga d'Urungwe i Howard Carter, que havia treballat prèviament (i havia de treballar encara) a moltes altres tombes subterrànies.

Així que, tal com Dean establí, fou una histoplasmosi, i no pas cap misteriosa maledicció d'ultratomba ni tampoc cap 'm'tagati de fertiller, l'assassí d'egiptòlegs i espeleòlegs. Una histoplasmosi lligada als excrements dels ratpenats cavernícoles. És més lògic. I per què no igual de fascinant?

Referències

Biosfera, núm 9.
Enciclopèdia Catalana

Cristina Junyent és doctora en Biologia i actualment és directora de la Fundació Ciència en Societat, dedicada a la promoció i l'estímul de la cultura científica.

Fa força anys que personalment s'hi dedica. També col·labora bimestralment al programa *Einstein a la platja*, que s'emet dissabtes i diumenges per Barcelona Televisió. Entre el 2003 i el 2005 havia dut la secció 'El Experimento' del programa REDES de TV2.

És coautora amb Jaume Bertranpetit del llibre *Viatge als orígens*, premi de divulgació científica, editat per Bromera el 1997, i traduït a Península el 2000. És editora del monogràfic *Comunicar Ciència* (Treballs de la Societat Catalana de Biologia, 2001). Va col·laborar també amb Ramon Folch a l'obra *Biosfera*, editada per Enciclopèdia Catalana. Entre altres diaris i revistes de divulgació científica ha publicat a La Vanguardia, Mètode i Transversal.